

163351

236-9131

ROMÂNUL

IN SAT ȘI LA OASTE

APRECIAT DIN CÂNTECELE LUI POPORALE

DE

IOAN POP RETEGANUL.



————— GHERLA 1913. —————
TIPOGRAFIA „AURORA” A. TODORAN.

ROMÂNUL

IN SAT ȘI LA OASTE

APRECIAT DIN CÂNTECELE LUI POPORALE

DE

IOAN POP RETEGANUL.

BCU Cluj-Napoca



RBCFG201500750

==== GHERLA 1913. ====

TIPOGRAFIA „AURORA” A. TODORAN.



I.

Un străin, care n'a umblat prin țările locuite de Români, care n'a nici convenit cândva cu oameni de ai noștri, dar' care ni-a cetit istoria, dela descălecarea noastre aici, în Dacia traiană și până în zilele noastre; un străin, care din iubirea cătră știință a scrutat toate izvoarele istoriei noastre, după ce s'ar fi convins de năcazurile prin câte am trecut, de lipsele, câte am răbdat, de nedreptățile, câte am suferit: ne-ar crede un popor plecat, îngenunchiat, slăbit, numai cu formă de om. Și-ar presupune despre noi, că suntem ca un ogor, care, de și fertil cândva, dar' exploatat continuu, și neîmbunătățit în aceea-și proporție prin îngrășare,

azi este steril; ni-ar crede ca pe o mină exhaustată, ca pe o lămâie stoarsă.

Și de ar fi chiar așa, nu ar fi nici o mirare.

Dar' nu e așa!

De și mult cercat de soarte și împregiurări, de și mult bătuit de nefericiri, de și rupt dela trupina sa antică, de și împărțit în mai multe monarchii și doauă confesiuni, de și cutropit în toate provinciile ce le ocupă de neamuri streine — el, Românul, stă ca stânca neclătit, ca stânca, de care să bat vânturi și orcane, și cu cât valurile sunt mai fioroase și mai turbate, cu atât apare mai măestoasă! Așa este poporul nostru! Plin de viață și tărie, tinăr și viguros ca un june, care-i mai sdravân. Sămn că munca l'a învârtoșat, iar năcazurile l'a oțălit. — Precât e de sprînten la umblet, îndemănat la lucru, răbduriu la împlinirea lucrărei, așezat la graiu, gânditor și resgânditor până să înceapă ceva, iubitor de curățâniă și de veselii, bucuros la oaspeți: pe atât urește

tândălitura, nedibăcia, nerăbdarea, murdăria, zgârcenia și luxul.

Dar' ceea ce nu-i convine, el rar o spune direct, verde, varzin — spiritul lui cel viu a creat mii de proverbie și zicăături, prin care indirecte-și spune voia și nevoia.

Drept este, că Românul și batjocorește și satirisează pe toți, cari nu-s după gustul lui. Nime nu rămâne nesatirisat de el, fie acela cine va fi, numai să i-să prezinte cum nu-i convine, pentru că el crede om după tip și după asemănare numai pe cel ce-i ca și el întru toate.

Ca să fie cele pân'aci zise mai bine pricepute, le voi ilustra cu câte-va ezemple.

Ei între ei, națiile, țărani, își permit multe glume, cari cărturarilor li-să par' necălite de multe-ori. Să-și permită însă, un cărturar așa-ceva între ei, de loc și-o aude ori dintr'o parte, ori dintr'alta: „Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul!“ Mulțimea isbucnește într'un rîs cu

hohot, iar cel ce și-o auzi — rămâne opărit cu apă rece.

Trăim amestecați cu Unguri și Sași. Ungurul certându-să cu Românul, te miri cum să scapă de-i zice ăstuia „mut!“ Dar Românul nu-i rămâne dator, cu repejunea fulgerului i-o întoarce: „mut, nemut, dar' mut de Român; să știi însă, că mutul de Ungur e de zece ori mai prost ca mutul de Român!“

Vede, că cineva nu știe cum să apuce un lucru, de loc i-o aruncă: „Mă, tu vrei să mergi ca Săcuiul cu scara prin pădure, de alăturișul!“ — Ori: „Tu vrei să arunci nucile cu furca-'n pod, ca Sasul!“ — Ori: „Tu vrei să bagi ziua-'n casă cu covata, ca Țiganul!“

E la pădure, iarna în frig și nea, flămând și săteos poate, și dă bărbătește să-și încarce sania de lemne, să poate pleca cătră casă. Cineva-i în apropiare, dar' nu-i ajută, stă sgriburind de frig de-i clănțanesc dinții-'n gură. Românul îndată-i strigă: „Nu-mi sta

cu tusp patru labele p'un grițar; ori ajută, ori te cară!" Dar aceasta o zice în mod poruncitor, că el nu să roagă bucuros, precum nici că să lasă rugat, nici la rugă, nici la fugă, nici la lucru, nici la veselie.

Toată ziua a cosit în zăduful verei, sara merge fluerând cătră casă, cu pași îndesați, de par' că n'a fost la lucru. În cale întâlnește p'un papă-lapte de abia trăgându-să cătră casă. De loc îl agrăește: „Tu par' că ești Unguri!" — „Dar' de ce?" — „Numai Ungurul când merge demineața la câmp, de-l întrebi: unde mergi? El îți răspunde repede și pripit: la coasă!" iar sara, când să-'ntoarce acasă, de-l întrebi: de unde vii jupâne? el îți răspunde domol și năcăjit: de la cooasă, ce mă mai întrebi?!

Dă Românul în cale de un om, care și-a pierdut ceva și acum caută; de loc îi spune: „Du-te acasă și zi cătră tată-to se-ți cumpere alt cap!"

Un țigan trece călare prin târg, îmbulzala e mare, el nu poate străbate repede

după cum i-ar plăcea, deci prinde a înjura și a striga la lume se-i facă loc. Românul îi face loc zimbînd: Nu le vorovi cu morții! Lumea ride, țiganul trece mînios — dăbălăzat; i-a perit voia cea bună.

Pădură fără uscături nu se poate, nici popor numai cu indivizi unul ca unul; așa și poporul nostru. Dar el nu-i cruță; tot ce nu-i convine spune franc și lămurit — dar tot indirect, adecă cum zice el „bate șeaua.“

Așa, o fată ayută dar urită se întâmplă de-și capătă un bărbat, de care doară n'ar fi vrednică; poporul o vede și o și rostește-'n cântec:

Moșia și moinele
Mărită urgiile,
Moșia și sutele
Mărită și slutele!
Locul și moșia-mi place,
Dar cu hîda ce m'oi face?

Intră-'n horă ori în șezătoare o fată mândră, dar cam delicată, care cam ocolește lucrul, de și e cam săracuță, ori chiar nu atât de bogată cât să se poată rezima

pe avuție. Feciorii și fetele noastre o primesc cu:

Am o mândră ca și-o cruce,
 Dar la lucru n'o pot duce:
 Dimineața-i roaua mare
 Și se udă pe picioare;
 La amiazi e soare nalt
 Nu poate lucra de cald;
 Colo cam pe la ojină
 O pișc țințarii de mână,
 Sara când se recorește
 Zice că se ostenește!

Intră un fecior mic de statură, fetele de loc îi fac cântec:

Am un drăguț cât un ied,
 Secerând în holdă-l pierd;
 Nu știi ce i-aș da se crească,
 Țipa-l'aș în rit se pască . . .

căci fetele noastre-s dedate a-și petrece tot cu feciori sdraveni, voinic, nu cu ori ce nimuriguri. Dar și de-i mare, înse meteleu, tăntălău, bohândoc, îl bățjocoresc fetele-'n cântec:

Am un drăguț ca un steag
 Il poți pune și jurat

Și ciuhă din sus de sat;
 Hei, sărac drăguțul meu,
 Il poți pune și birău
 Și ciuhă din sus de tău!

Vezi că fetele noastre nu se uită la
 mutalăi, se fie chiar putrezi de bogați:

Ce folos de șese boi,
 Dacă-i motul modoroi;
 Ce folos de șese junci.
 Dacă-i mutu-'n patru dungii;
 De n'ar avea nici o vacă,
 Numai ochii lui se-mi placă;
 C'om trăi cu sărutate
 Ca alții cu vaci cu lapte!

Presimțește poporul, că cutare, care
 umblă în calea 'nsuratului, o se o scoată rău
 la cale cu ceea pe care și-o alege; de loc
 îi cântă:

Ardă focul pe socrul,
 Mult păzi cu adaosul,
 Până-mi mâncă paosul! . . .

Pe fata ce nu prea știe bine rândul
 țăsutului, — căci țăsutul, torsul, cusutul,
 facerea pânei sunt ocupăciuni ce se subîn-

țeleg știute de ori care fată română — o
satirisează prin cântecul :

Ardă-mite focul spată
Că toată-mi faci pânza spartă
Și te-ar fi trăznit resboiu,
Că-mi faci pânza lătunoi !

Un altul mai adaugă :

Bagă vina la socală
De ce face pânza rară.

Pe ceea, ce cutează se-și dee'n sat se-i
toarcă ori țese ceva, o omoară cu omenia :

Lezne-a fi mândră frumoasă,
Podu-i țese, podu-i coasă,
Podu-i face și cămașă ;
Cămașa din brâu în sus
Făcută-i pe cucuruz ;
Poalele din brâu în jos
Făcute-s pe grâu frumos ;
Dar fuiorul cum l'a tors ?
Coborând pe scară'n jos
Cu-un blid mare de fărină
Și cu-un dărab de slănină !

La fata, care lasă tot pe măsă se facă
pâne, feciorii-i strigă-'n joc :

Măritam'aș mărita,
 Pita n'o știu frământa,
 Pe lopată n'o știu pune
 De nu-oi lega cu-o fune !

Când poporul bagă de samă, că doauă
 tândale au dragoste serioasă, cu gând de a
 se lega de lume, îndată le descântă :

Asta-i fata omului,
 Norocul feciorului ;
 Norocu-i destul de rău,
 Că fecioru-i meteleu
 Hei, și fata-i somnuroasă
 Și fecioru-i rău de coasă !

Dacă careva fecior de bogătoiu umblă
 și vara încroșnat a fală, cu cioareci, cio-
 bote, pieptar ș. a. ceialalți i-o strigă numai
 decât :

Astă vară pe săpat
 Șapte fete-au degerat,
 Dar eu știu un meșteșig
 Toată vara nu mi-i frig,
 Cu cisme și cu cojoc
 Pe vătruță lângă foc !

Un fecior umblă în ruptul capului după
 o fată, care înse nu-i are grija ; dacă înse

ea vede că zău el nu se nădăește, ci se ține tot mereu de ea, ea-i face cântec:

Auzi bade — ba nu tu,
Te sărut — dar nu amu,
Te sărut — dar nu pe tine,
Când am vreme — am pe cine!

La un fecior nevoiaș dar fălos, care-și închipuește că după el ori ce fată trebuie că așteaptă cu dor și drag, fetele noastre-i cântă:

Badea-i voinic și se ține,
Sărăcia-l pune bine;
Nu te ținea bade, mândru,
Că la tine nu mi-i gându,
Că chiar gându de mi-ar sta,
Măicuța mea nu m'ar da!

Și:

Badea numai cisme are
Și se ține gazdă mare;
De-ar avea și cioareci noi,
Nici n'ar vorovi cu noi!

Și:

Badea meu s'a lăudat,
C'ar fi putred de bogat;

Cum mă ia, mă bagă-'n curte,
 Curtea-i plină de cucute ;
 Din curte mă bagă 'n tindă,
 Tinda-i fără de nici o grindă ;
 Din tindă mă bagă 'n casă,
 Casa-i fără de nici o masă,
 Din casă mă suie 'n pod,
 Cucuruz nu-i nici un strop ;
 Mă suii în pod desculță,
 Nu mă lovii de grăunțe ;
 Mă suii fără lumină,
 Nu mă lovii de slănină !

Pe feciorul nesocotit, care face curte
 nebunește la o hîdă, îl întimpină ortacii cu
 cântarea :

Bade, de drăguța ta,
 Ride țara și lumea,
 Că la față-i ca moartea
 Și la ochi-i ca mîța,
 Păru-i zboară
 Ca la cioară,
 Dinți-i mari
 Ca la măgari . . .

Dar fetele o iau în apărare ; ele res-
 pund feciorilor :

Bădiță de dragul tău,

Toate mor broaștele 'n tău,
Cu vreme oiu muri și eu!

La una, ce-i pe calea măritișului, fără
ca se știe bine lucrurile ce se țin de o
găzdoaie bună, îi cântă tinerețul :

Când eram la mama fată,
Ori lucram ori nu lucram
Tot buna mamii eram;
Nici cosiam nici țesam pânză,
Numai tot ziceam în frunză...

Și :

Când eram la mama fată,
Fui măiestră și bărbată,
Io 'mpungeam, mama cosea
Frumoase forme făcea.

Ori :

Cătu-i țara și lumea,
Nu-i drăguță ca a mea;
Se culcă-'n sfințit de soare
Și se scoală 'n prânzul mare,
Nici ochii nu și-i deschide,
Dă cu degetele 'n blide;
Nici pe obraz nu se spală,
Dă cu degetele 'n oală,
N'a ramas ceva de asară?

De vede că n'a remas
Prinde a forăi pe nas . . .

Apoi las de nu sbiciuește poporul nostru
pe cel cu serăcie lucie ! Iată cumu-i cântă
și descântă :

Cine dracu-a mai văzut
Măruț roșu pădureț,
Badea slugă și măreț ? !
N'are la ce se mări,
Că n'are grădini cu pruni,
Numai clopu cu păuni ;
N'are grădină cu pere
Numai clopu cu petele ;
N'are plug cu patru boi,
Nici suman de pe-a lui oi !

A adus moda de fetele — cu deosebire
celea așa numite chivilisate — se tund în
frunte ; dela ele a mers moda și la fetele
de țeran din părțile bănățene. Poporul știe
că fata care-i fată'n păr, trebuie se-și aibă
tot părul ; deci văzind ce-i și cum, s'a pus
pe cântec :

Cine dracu-a mai văzut
Epure 'nfundat în bute,
Fete mari și tunse 'n frunte ?

Pe omul mare, zdravân și rău de lucru
nu ți-l mai slăbești din :

Cu bărbatu cât un steag,
Foamea dracului ce-o trag !
Și de foame-aș mai uita,
Dar n'am cu ce mă 'ncălța...

Zis'am și mai sus, că pădure fără uscături nu se poate; în o parte a poporului nostru s'a încuibat negrul păcat a beției. Străinii, văzind pleava poporului nostru de dată beției judecă pe întreg poporul nostru ast-fel, dar sunt în rătăcire, că grosul poporului nostru urește beția și pe bețivi îi satirisează, cu speranța că ei ș'or veni în fire, s'or îndrepta; dar dreapte-i vorba cea: „Nici urzica pom, nici bețivul om!”

Iată cum cântă muerei beutoare:

Cu nevasta beutoare
Să nu-'ntinzi grâul la soare,
Că duce-o mierță-'n crătintă
Și strigă la crișmăriță:
Bună ziua crișmăriți!
Câtă beătură-mi dai

Pe fărină de-un mălaiu ?
Ea-și bea poalele chiar noi
Și opregul dinapoi !

Iar bărbatului bețiv îi cântă :

Cu bărbatul beutor
Nu mai faci pită-'n cuptor,
Numai mămăligă-'n oală
Și aceea o mânânci goală !

Apoi fie feciorul cât de bogat, că dacă-i un papă-lapte — cum am zis și mai în sus — puține fete locomesc la el și la bogăția lui ; iată cum îi cântă cele :

Decât dup'on ciotolog
Să-mi întoarne caru-'n stog,
Mai bine după-un sărac,
Numai să trăesc cu drag.

De aici lămurit se vede, că averea numai în rândul al doilea e prețuită la poporul nostru, mai ântâiu plăcerea.

Cum am mai zis, Românul desprețu-este pe omul închipuit ; i-o și spune oblu-'n față :

De-ar' fi mândra (ori badea) cum să ține
N'ar mai fi frunză pe spine ;

Dar' mândra-i numai cum poate,
Pe spine-s frunzele toate!

Luxul e prins a să încuiba și în poporul nostru, cu deosebire în apropierea orașelor unde servitoarele imitează pe stăpâne, dela servitoare apoi trece luxul la fetele din popor. Curentului acestuia nu are poporul nostru ce stavilă-i pune, decât satira:

De-ași trăi până la toamnă,
Să mă'nsor să-mi iau o doamna,
Doamna n'are comânac,
Are mama-un fund de sac
Și i-a face comânac!
Lasă-le la dracu doamne,
Că rabdă destulă foame!

Dar și în bărbați a prins a să încuiba luxul, prind a purta cămeși mai subțiri decât cele trainice de cânepă, prind a purta năfrâmi de mătăasă la grumazi, apoi în locul pieptarului celui călduros de miel prind a purta laibere de postav bumbite, ca la cociși, ciobote cu crețe și alta nimicuri.

La asta stare de lucruri uită cum cântă fetele noastre :

Dracul știe ce să fac,
Mi-a căzut bădița drag,
N'am cămașă să-l îmbrac ;
Eu i-ași face dintr'un sac,
Sacui-i gros
Badea-i fălos.

Fetele noastre de regulă să mărite de tinere sub 20 de ani. Dacă o fată trece de 20 și de 25 de ani, atunci e poreclită fată bătrână; ca atare nu mai are trecere la feciori, nu o prea iau la joc, stă cum zice cântecul :

Dragile mele de fete,
Cum razimă cel părete
Și mă doare inima,
Că nu să pot mărita!
Mărita-s'ar mărita,
Dară dracul le-a lua
Că-s sbârcite ca moartea
Și hîde ca marți sara!

Prins'au fetele și nevestele noastre a purta năfrâmi scumpe de mătasă. Bărbații

bine văd că aiai o ruină, dar ce să faci?
 Pentru pacea de jos rabdă și plătesc, ci nu
 să pot răbda să nu cânte și descânte :

Fata, care-i în mătasă,
 N'ai la ce s'o duci acasă,
 Că-i trebuie țesătoare,
 Și să culcă tot cu soare
 Și să scoală-'n prânzul mare.
 Cum mă scoală,
 Coată-'n oală,
 N'a rămas ceva de-asăară?
 De vede că n'a rămas
 Prinde a forăi pe nas.
 Dar' mânânce foc și pară
 Dacă nu iasă p'afară
 Să mai coate de galițe
 Și de ce pui pe poliță!

Urește poporul nostru luxul nebunesc,
 dar nu mai puțin urește delăsarea și mur-
 dăria ; simplu, frumos și curat este idealul
 lui. Iată ce zice, dacă vede o muere, care
 din vina ei este slab îmbrăcată și murdară :

Fetele dela Giurgești,
 Cu cămeși păcurărești
 Și poale din sac de pești

Și

Frunză verde lemn de corn,
Pe mândra o tras pe horn,
Că n'are ușă la casă,
Cată-i pe horn ca să iasă . . .

Fetele, care tot aleg, până-'n urmă ar
culege, le cântă feciorii:

Fost'ai lele când ai fost,
Și-ai rămas un lucru prost,
Fost'ai lele trandafir,
Dar' acum ești boș cu știr.

Văzînd însă poporul că o fată oare-care,
numai să fie și ea cu bărbat, stă gata a-se
mărita după ori ce calic și lenios, îi face
cântec:

Hai mândruță după mine
Că te-oi ținea foarte bine,
Că mi-i casa-'n deal la cruce,
Sufală vântul, lemne aduce,
Ploaia pică
Le despică,
Nu-i lucra, mândră, nimica;
La moară nu te-oiu mâna,
De nu-i mere nu-i mânca,

Descultă nu te-oiu purta,
Că tu singură-i umbla.

Și

Hai mândruță după mine,
Că te-oiu ținea foarte bine,
Că boii nu te-or împunge,
Nici vacile nu li-i mulge,
Lapte dulce nu-i mânca,
Să te doară inima,
Nici dulce, nici acru,
Să te doară, mândră, capu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sau

Haida mândră după mine,
Că te-oi ținea foarte bine,
C'am un coș cu gura-'n jos,
Alai plin de grâu frumos;
Și am un coș cu fundu-n sus
Încă de strămoșu pus,
Ala-i plin de cucuruz.

De împrută cineva Româncei noastre că
nu-i frumoasă, ea nu mult își face din aceea,
îi răspunde lămurit:

Hidă-s, hidă, fără samă,
Dar' mai hîde sunt o samă;

Hîdă-s, hîdă, de n'am rînd
Mai hîde ca mine sunt...

Și — cum am mai zis — sărăcia lucie o desprețuește poporul nostru; iată cum cântă făloasei calică:

Mândră, cât dai pe cercei,
Poți cumpăra doi viței;
Mândră, cât dai pe mărgele,
Ți-ai lua două vițele,
Cât pe fie ai mătăasă,
Ai putea să-ți faci o casă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și:

Care fete-s mai fudule,
Merg prin sat a barabule;
Care fete-s mai de soiu
Merg prin sat a păpușoiu
Cu trăistuța colo-'n spate
Și cu oala după lapte...

Iar' feciorului calic și fălos îi cântă:

Mândru-i badea și fălos
Sărăcia-l pune jos;
Mândru-i badea, bată-l sfântu,
Săracu-i mănec-l pământu

Și de pită și de sare
 Și de câte-s pe sub soare.

Și :

Măruț roșu pădureț,
 Badea slugă și măreț
 Și nimica nu-i a lui,
 Numai pleasma sbiciului.

Și :

Măi bădiță, fala ta
 Numai pipa și bâta
 Și jocul dumineca

Ori :

Nu te ținea bade mândru
 Că la tine nu mi-i gându,
 Că io, bade-s învățată
 Să mân juncanii la apă;
 Dar' la tine ce-oiu mâna,
 Mâța și pe mumă-ta?

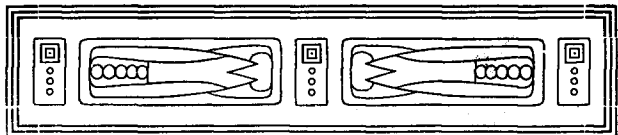
Ori :

Pălăria ta, măi Joane,
 Toată-'n primburi și-n barșoane
 Și părinții-ți mor de foame...

Iar' văzând poporul ruina la care împinge pe mulți luxul cel nebunesc, să trage pe seamă și esclamă:

Rele zile-am ajuns, Doamne,
Că fetele toate-s doamne,
Poartă laibăr de barșoane,
Părinții le mor de foame!
Luați sama, oameni buni,
Ce voiu spune nu-s minciuni:
Toată muta-i cu păuni,
Mălaiu-i cu cincî zloți buni;
Toată muta-i împănată,
Mălaiu nu-i să-'mbuce-odată!
Apoi cupa de fasule
Și-aceea-i cu trei pițule,
Mai trăește măi omule!





II.

Motto: Cui nu-is dragi horile,
Bată-l sărbătorile,
Că pe mine nu m'or bate,
Că horese și zi și noapte,
Și-oi hori până la moarte,
Se-mi horese horile toate.

Cânt. pop. din Reteag.

Peste câteva zile să încep asântările. De pe toată văile s'or aduna feciorii în centre spre a fi visitați, de sunt buni ori ba pentru miliție! Resuna-va văzduhul de chiote și cântări, de chiuituri și hori eșite din sute și mii de piepturi; chiote și cântări diferite, de bucurie și de supărare; dela cei înrolați de supărare, iar dela cei scăpați de bucurie.

Din minutul, când primarul comunei a cetit lista celor ce au se meargă la tragerea de sorți, cade pe tinereț un vâl de jale, ca o negură, văzind că mulți vor fi înrolați și duși la armată, mulți din aceia

— cu deosebire de vor fi resbele — nu s'or mai întoarce la vetrele lor părintești, la părinți, rudenii, pretini și voitori de bine. Jalea aceasta și-o manifestă, și-o descoperă, prin cântări potrivite, cari le cântă feciorii și fetele noastre din adâncul inimei; nu le cântă de paradă, ci le cântă ca se-și mai potolească jarul ce le ardea inima; că

De n'ar fi horile 'n lume,
Ai vedea fete nebune
Și neveste duse 'n lume.

Fetele, a căror drăguți au să meargă la tragerea de sorți și la asentare, își și văd în gând pe drăguții lor duși, jurați sub steag și îmbrăcați militărește; și-i presintează ca ostași și nu mai mult ca flăcăi, cum fură până 'ntracelea. Deci lucrând ori ce lucru, fiindu-le gândul tot acolo, numai se trezesc cântând:

Atuncea-mi cântă tu cuce
Când p'al meu bădiș l'or duce;
Și-atuncea-mi cântă tu țarcă,

Când vei vedea că-l îmbracă;
 Și-atuncea-mi cântă tu cioară,
 Când vei vedea că mi-l joară!

Ar vrea adevărat biete fete ca paserile
 ceriului se le dee numai un sămn mic, că
 ele vor pricepe și vor ști de ce se ținea.

Asentările la noi de regulă se făc primăvara,
 când apoi și prinde a cânta cucul.
 Fetele-l aud cântând și-i răspund tot în cântec:

Cântă cucu 'n vârful de șură
 Merg feciorii la măsură;
 Mierla cântă, cucul cucă,
 Toți feciorii stau pe ducă.

Frunză verde flori mărunte
 Cântă cucu 'n vârful de munte,
 Eu gândesc că-mi cântă mie
 Da el cântă-a cătunie;
 Și el cântă la voinici
 Care se duc de pe-aici.

Apoi aducându-și aminte că nu altul,
 decât Neamțul duce feciorii, nu poate biata
 fată se nu-i împute:

Frunză verde foaie lată,
 Neamțule, crucea te bată,

I-ai feciorii dela tată
 Și drăguții dela fată!

Și :

Mergi drace-'n cântălărie
 De te bagă-'n cel ce scrie
 Feciorii la cătunie ;
 Bagă-te și printre cărți,
 Bagă-te în domni în tăți !

Și :

Neamțule, perit-ar vița
 Și ți-ar putrezi semînța!
 Până-s pruncii mitite!
 Tu nu bagi samă de ei,
 Dacă pruncii cresc în sus
 Tu mi-i duci la numărș;
 Care-s frumoși și cinași
 Le dai pușcă și nădragi;
 Care-s hîzi și bulendroși,
 I-i țipi acasă voioși,
 Vin acasă, vin în sat
 Și câinii pe ei îi bat,
 Câți feciori de treabă fură,
 Toți cătane să făcură,
 Niște ciufuri, ce-o remas,
 Tragu-și cloapele pe nas
 Și fac la fete năcaz.

Aşa tot cu gândul la drăguții cari au să meargă la „număruș“, pe cari îi și văd acum luați, jurați, îmbrăcați militărește și duși la regiment, le lovește pe bielele fete un dor și o jale, să văd singure, departe de iubiții lor — cari poate în acel moment sunt chiar lângă ele, — deci erump într'o cântare doioasă :

Nici un dor nu vine tare
 Ca dorul dela cătane ;
 Nici un dor nu vine iute
 Ca dorul dela răgute.

Cătu-i Sibiul de mare
 Num'o cărărușă are
 Prunduită cu năsip,
 Merg cătanele tot rând
 Și mândrele tot plângând,
 Cu amar și cu năcaz
 Și cu lacrimi pe obraz,
 Strajameșter din cătane
 Cătu-i lumea nu mai doarme,
 Fără tot șede și scrie
 La feciori în cătunie.

Cine a făcut drumu-'n munte
 Dzeu se nu-i ajute

Că să duc cătane multe,
 Să duc bune, se duc rele,
 Să duc neamurile mele;
 Să duc buni și să duc rei,
 Să duc frățierii mei!

Afară-i soare mândru, care acum primăvara apare cu atât mai măestos, cu cât preste iarnă-l vedem numai de dor, ci și atunci, nu în întreagă splendoarea sa, că iarna și soarele rotund și jalnic se arată printre nori numai ca un vis de tinerete printre anii trecători.

Dar' acum soarele stă mai mult pe cer, face de zilele sunt mult mai lungi și mai frumoase, din care cauză și este primăvara timpul cel mai iubit. Fetele noastre însă o privesc cu alți ochi:

Oh săracă primăvară,
 Mult ești dulce și amară!
 Că primăvara când vine
 La tot omu-i pare bine,
 Numai săracu cătană,
 Când primăvara sosește,
 Indată la drum pornește,
 La vițelul în spinare,
 Pleacă la drumul cel mare.

Dar' :

Cine m'o făcut cătană
N'are ce-și mai da pomană,
Că pomana lui i dată
La poartă la judecată;
Fie-i casă ulița
Și moșie temnița.

De când cu introducerea călei ferate și prin părțile locuite de Români, nu mai duc feciorii la oaste pedestri, ci cu calea ferată. Să putea una ca asta să rămână neobservată și necântată de viul spirit poetic al poporului nostru? De unde?! Iată cum cântă fetele:

Pe drumuțul Clușului
Merg tot cară ferecate
De cătane încărcate,
Da-'napoia carălor
Maicele feciorilor
Tot plângând și suspinând:
Ardev'ar focul de cară
Mulți feciori scoateți din țară;
Ardea-ți cară fără boi,
Mulți voinici mai duceți voi!

Încă n'au eșit feciorii din sat, nu să știe care-a fi luat și care nu, numai cât s'a

cețit lista celor ce au să meargă la tragerea de sorți, și fetele, în iubirea lor cea înfocată — știind că de ce te temi nu scapi — și-i închipuesc nu numai luați, dar' și duși departe chiar :

Pe marginea Dunării
 Merg feciorii ca norii,
 Blăstămându-și părinții
 De ce i-au făcut pe ei,
 Așa nalți și frumusei,
 Să treacă plumbul prin ei?
 Dar părinții nu-s de vină,
 Că și ei bugăt suspină
 Că trec în țară streină,
 Unde nu cunoști pe nime
 Numai frunza și iarba
 Care-i în toată lumea!

Săracă dragoste dulce! de câte nu ești tu capabilă! Nu numai că fetița-și închipu-este pe iubitul său departe, dar' chiar pe sine să vede departe :

Pe țărmuri de Dunăriță
 Spală haine-o copiliță
 Spală, spală haine multe,
 Haine multe și mărunte.

Cătana pe drum trecea,
 Prunca dacă le vedea
 Lacrămile-o podidia,
 Cătane din graiu grăia :
 De ce plângi tu prunca mea ?
 — Am avut un drăguț frate
 Și l'a dus neamțul departe
 Unde crește piperiu,
 Nu-l mai văd până-i ceriu,
 Unde-'nfloare tămânia,
 Nu-l mai văd până-i lumea !
 Cătane din graiu grăia :
 Taie-ți pruncă părul tău
 Și fă pod peste Brașeu
 Și mergi tu la frate-tău !
 Prunca părul și-l tăia,
 Pod peste Brașeu făcea,
 Pe-a ei frate nu-'ntâlnea
 Și-napoi să întorcea,
 La Dunăre ajungea
 Și-'n apă să arunca ! . . .

Vede mândra fetiță că să împlinește
 zicătoarea : „de ce te temi nu scapi,“ deci
 cântă cât o ia gura :

Tot de-acea m'am temut
 C'a cădea iarna curund

Și-a pica omăt la munte
 Și iar' vor chema răgute ;
 Dar' omăt la munte cade,
 După ele trimăt carte,
 Ș'o trimăs o carte iute
 Să-i stringă po toți la curte,

Dar' :

Rabdă inimă și taci
 Căci altcum n'ai ce să faci ;
 Rabdă și de-aci-'n coalea
 Dacă ești în țară rea !

Nu mai puțin îngrozii sunt feciorii, când să apropie timpul tragerei de sorți ; umblă ca prin pământ. Nu că doară le-ar fi frică de cătunie — că Românul și la moarte-i privește țintă-'n față zimbînd : „tot c'o moarte-s dator,“ dar' îl roade jalea, văzându-se pe calea de a să despărți de cei mai iubiți ai săi, de locurile lui plăcute, unde și-a petrecut copilăria, și a apucă—în neagra streinătate.

Unde n'ai soră nici frate,
 Nici vr'un om cu dreptate !

Feciorii, în năcazul lor, cred că preotul cu primariul sunt de vină dacă ei vor fi înrolați și duși la oaste; o și spun aceasta în cânteca:

Birăul și eu popa
Așa mi-au făcut legea
Că cu lanțuri m'or lega
Și-'n Italia m'or țipa.

Apoi li-o spun verde:

Și-'n Italia de m'or duce,
Nu m'oiu face o poamnă dulce,
Ci m'oiu face o poamnă-amară
Și-oiu veni la toamnă iară;

care va să zică: dacă m'oiu duce, și oiu afla că ei sunt vinovați pentru depărtarea mea din sat, atunci vai de barba popii și de capul birăului, după ce m'oiu reîntoarce!

Feciorii din minutul când i-au scris la număr, nu să mai privesc flăcăi de sat, ci cătane de rând, cătane-'mpărătești, cu gândul să văd a fire cătane colo pe câmpul

de esercițiu; de acolo numai cu gândul să
mai pot ruga și lui Dumnezeu:

Cobori Doamne pe pământ,
De vezi Neamțul ce a făcut,
C'o umplut rîtul cu noi,
Ca c'un boteieș de oi;
Cobori Doamne și te uită,
De vezi iarba toată cruntă...

Apoi, văzând asta stare de lucruri, cum
adeca ostaș fiind, trebuie să se lipsească
de voia lui, spre a împlini întru toate voia
Neamțului, îl năbușește năcazul:

De cât la Neamțul cătană
Mai bine-n codru cu pană,
Că din codru vii acasă,
Din cătane nu te lasă.

Dar' iară le vine-'n minte, că Neamțul
n'ar' ști de unde să-i ducă, dacă nu-i dă
popa cu birăul de pe scrisoare: apoi își fac
de lege că aceia numai la înalta poruncă
a solgăbirăului i-au dat, deci își descarcă
amarul inimei asupra lui:

De-ar fi trăznit Dzeu
 In cap la solgăbirău,
 Când a pus pana-'n hârtie,
 De ni-a scris la cătunie!

Și, știind din auzite ce poamă bună-i
 cătunia, pe mulți îi fură mintea se treacă
 granițele țerei în oare-cătrău numai se scape
 de ea; dar iar își fac de lege că una ca
 aceea tot n'or face-o, că doară „și acolo
 nu mai mor toți,” nu se pot înse stăpâni
 se nu cânte cu jale:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Munte, munte, piatră sacă,
 Lasă voinicii se treacă,
 Se treacă la ciobănie,
 Se scape de cătunie.
 Cătunia cui-i bună?

— La feciorul fără mumă!

— Cătunia cui-i dată?

— La feciorul fără tată!

Vai, copilul fără mumă,
 Ca pomul bătut de brumă;
 Și copilul fără tată,
 Ca pomul bătut de piatră!

Și în năcazurile ce-l fîrod, își aduce
 aminte de scumpa lui mamă, care l'a cres-

cut cu atâta îngrijire, mândru și frumos, neamțului de bun folos; îi spune și ei în cântec cum s'a înșelat în așteptările ei:

Maică, măiculeaua mea,
 Când pe mine mai făcut,
 Nici capul nu te-a durut,
 C'ai gândit că faci o pană
 Și-ai făcut, maică, cătană;
 Și-ai gândit că faci păun,
 M'ai făcut, maică, la tun!

* * *

Sortile sunt trase.

Timpul asentărei a sosit. Primariul adună la un loc pe junii înscriși se plece cu ei la locul, unde se ține asentarea. Atunci se vezi plâns și jale! Părinții, frații, surorile, prietini celor ce merg la asentare, toți îs aci; ba unii merg cu ei până la locul de asentare, ca numai decât se știe de au de a se bucura, că iubitul lor a scăpat, ori au de a se supăra și mai tare de cum sunt, că — l'au luat și jurat sub steagu împăratului, pe vârful paloșului.

Pe drum nu mai auzi de cât cântări și iar cântări; unii cântă din gură, iar alții din flueră. Cu jale caută feciorii spre locurile lor iubite, unde atât de bine și-au petrecut până acum, și unde poate în veci nu s'or mai întoarce — de o fi se-i iee. Să rupe inima din ei văzindu-se despărțiți de codrii cu umbra cea recoroasă și cu luncile cele grase; deci privind spre ei, cântă din adâncul sufletului:

Eu mă duc, codrul remâne,
 Plânge frunza după mine;
 După mini nu plângă nime
 Că n'am făcut nici un bine;
 După mine oi plânge eu
 Când oiu vedea că mi-i reu;
 Că unde m'oiu duce eu,
 Nu-i nici apă în păriu
 Numai sânge până-'n brâu.

Unii, mai tari la fire, orî că n'au mult de pierdut depărtându-se de locul nașterii lor, că sunt orfani și numai ca slugi pe la alții s'au susținut și crescut mari, cari nu au vatră părințească nici nimic mai mult

decât ce e pe ei, fiind dedați numai cu stăpâni rei — puțin le pasă și de i-or lua; ei beau la toate crâșmele ce le nimeresc în cale și cântă voioși și fericiți, că omul beat e fericit după a lor părere, fiind-că — zic ei — chiar de are omul vr'un necaz, în beție îl uită, îl înneacă; ast-fel de flăcăi sunt și acum voioși și văzind pe alții superați, îi prind pe după cap, îi îmbărbătează cântând :

Fi-ți feciori cu voie bună,
Că'mpăratul ne cunună,
Pătrântaș
Ne-a fi nănaș,
Săbiuța
Nănășuța,
Pușculița
Nevăstuța !

Când sunt aproape de locul, unde se ține asentarea, par că și simțesc foarfecele Neamțului în părul lor cel mare, deci puteas'ar ținea tari în fire, se nu cânte :

Foarfecele Neamțului
Măestria dracului;
Am avut un păr frumos

Și la tăiat Neamțul jos,
 L'am luat eu într'o mână
 Și-am tot plâns o săptămână,
 L'am luat într'amândoaă
 Și-am mai plâns o zi și doauă.

Și nu-i mirare că flăcăilor le pare reu
 după păr, că cei obicinuiți a purta păr mare,
 cum sunt bunăoară cei din valea Jiului și
 a Hațegului, apoi cei din giurul Lăpușului
 din Ardeal și marmațienii, adecă toți cei
 ce poartă cămeși fără guler, sunt ca sluți
 dacă sunt tunși scurt, cătunește.

Dar aducându-și aminte că zeu asen-
 tarea e făcută la porunca înaltului împărat,
 pe El nu-l blastămă ca pe preotul, pe pri-
 marul și pe solgăbirăul, ci de el se roagă
 frumos și cu cinstea cuvenită:

Înălțate Impărate,
 Nu mă-'nstreina departe,
 Că n'am părinți să me caute,
 Tata-ar veni — dar nu poate,
 Că mama trage de moarte,
 Surorile-s tinerele,
 Nu știu cărările mele.

Apoi feciorii nostri își spun în cântec,
de ce adeca trebuie se fie ei ostași :

M'a făcut maica luna,
Să-mi fie dragă lumea ;
De m'ar fi făcut marța,
Neamțul nu mă căpăta ;
Nici Neamțul, nici Ungurul,
Nu-mi pipăia umărul . . .

Apoi :

Mureș, Mureș, apă lină,
Cin' bea din tiui se-'nstreină,
Că eu numai te-am gustat
Și tare m'am streinat.

Și :

Cini m'a dat pe min' cătană,
N'are ce-și mai da pomană,
Că pomana și o-a dat
Când cătană m'o băgat.

Apoi feciorii nostri apriat ne spun în
cântecul lor de ce-i prinde pe ei jalea când
trebuie se meargă la milițiă ; nu li-i lor
doară frică de ea, că :

Nu mi-i jele că mă duc,
Că mi-i jele după plug,

După plug cu șese boi,
 După oameni dela noi;
 După plug cu patru vaci,
 După doauă mândre dragi.

Văzîndu-și feciorii nostri mamele plângând, știind ei bine că de-i vor duce, nu la mamei vor duce, ei nu le îmbărbătează se nu plângă -- știind bine că ele cu atît or plînge mai tare, cu cît ei or' zice se nu plângă, — ci le îmbărbătează se plângă, că au de ce:

Plînge-mă, maică, cu dor,
 Că ți-am fost dulce fecior,
 Ți-am scos plugul din ocol,
 Ți-am arat negru ogor;
 Când soarele răsăria,
 Plugul brazda o 'ntorcea;
 Cînd soarele-i la sfîntit,
 Grea poruncă mi-a venit:
 Se mă gat de cătunit.
 Spală-mi mamă hainele
 Că-mi pleacă cătanele,
 Și le spală, mamă, bine,
 Că eu mă duc dela tine,
 Și le spală-'n lăcrămele
 Și le uscă-'n gânduri grele,

De n'or fi, maică, uscate,
 Numai se fie spălate,
 Că io, maică, unde oiu sta,
 Oiu_ofta și le oiu_usca!

* * *

Asentarea s'a terminat. Cei scăpați es
 voioși, merg la ospătăria, beau, mîncă,
 joacă, fac voiă bună; cei asentați sunt ținuți
 închiși, se nu fugă cumva, până vor pune
 jurămîntul, că jurați odată — știe ori și cine
 că n'or mai fugi, că Românul nu-și calcă
 jurămîntul. După ce joară pe cei „luați,” li
 se dau porunci ce au de făcut și cum, și
 apoi li se dă voaiă se meargă și ei p'acasă.
 Atunci apoi se vezi jale și supărare, că
 până-'ntracea tot se mai întăriau în fire, tot
 mai trăgeau o leacă de nedejde, că: da de
 nu m'or lua? da de-oiu fi prea subțire? prea
 plin la tălpi, prea gros la grumazi, ori te
 miri ce *hibă* (greșea sau iălincă cum zic
 bănățenii) mi-or băga?! Dar de când au
 auzit vorba „tauglich“ li s'a dus toată ne-
 dejdea. Părinții multora sunt acolo, în curtea

casei unde se ține asentarea; ei, auzind numele celor luați, erump în plânsete, văietări, bieteles mame-și smulg părul, se bat cu capul de păreți. . . numai văzindu-le aceste, îți poți face închipuire despre groaza ce a trebuit se fie când Irod a demândat să se taie capetele la cele 14 mii de copii nevinovați. Cătră casă merg cești luați și părinții lor mai supărați și decât cum veniră. Cel de întâiu ce întră-'n sat, duce vestea că Ion al lui Pahone, Pavel al Turcului, Petru Schiopului, Niculae Crăciunescu și cela și cela sunt luați. Atunci în sat se și începe Eremiada; neamurile, prietini și prietinile celor luați îi căesc, îi deplâng, de abia așteaptă se sosească, se-i mângăie. Fetele-și exprimă simțemintele stirnite prin nenorocita veste, cântând jalnic:

Cântă cucul de pe cruce,
 Badea la toamnă se duce.
 Du-mă, bade, și pe mine
 Pe Mureș în jos cu tine;
 De ți-o fi, bade, rușine
 Fă-mă brâu pe lângă tine;

De ți-o părea brâul greu,
 Fă-mă lumină de său;
 Că unde-i întuneca,
 Cu mine ți-i lumina.
 De te-σ 'ntreba cineva:
 Arde-ți bine lumina?
 — Arde zeu, că nu-i de său,
 Că-i mândra din satul meu;
 Arde zeu, că nu-i de ceară,
 Că-i mândra din a mea țară!

Și pe cine să poată învinovați fetele
 că le duc drăguții, decât pe Neamț?

Doamne bate Nemțșorii,
 Care cătunesc feciorii;
 Doamne bate Neamțu-'n drum,
 C'a luat ce a fost mai bun,
 Și-au ramas pricazurile,
 Care fac necazurile . . .

Voi-re-ar bietele fete ca să se surupe
 cetățile, numai iubiții lor se scape:

De-ar da Dzeu un foc
 Se ardă Bălgradul tot,
 Să ardă casarmele,
 Să scape cătanele . . .
 Se rămână numai parii,

Să se-'ncepe ghinerarii,
 Ghinerarii și maiorii!
 Care cătunesc feciorii!

Apoi văzind frumoasa primăvară, când
 totul e viață și frumseată și ele chiar atunci
 se rămână singure, lipsite de dragul lor,
 li s'ar rupe baierile inimei de n'ar cânta:

Draga mea de primăvară,
 Tu ești dulce și amară;
 Când primăvara sosește
 Cătana la drum pornește,
 Mai întâiu poculuește (pachetează)
 Câtă avuție are
 În vițelul din spinare
 Și se ia la drumul mare;
 Drumu-i lung și flostărit
 Cătana mere amărit;
 Drumu-i lung și tare lat,
 Cătana-i tot supărat.
 Unde stă și hodinește,
 I-a cămașa și cărpește:
 Și la maicăsa gândește:
 Maică, măiculeaua mea,
 Ce m'ai făcut așa nalt,
 Așa nalt și sprâncenat,
 Se fiu slugă la împărat?

Duce Neamțul feciorii
 Ca și mierla strugurii
 Și remân fetițele
 Ca și-'n viie frunzele.

Apoi gândindu-se că drăguții lor sunt numai „regute ne-'nvățate,” le lovește dorul se-i poată ele vedea 'n cetate, să vază ce a ști Neamțul face cu ei?

Fă-mă Doamne, ce mi-i face,
 Fă-mă Doamne, pic de lapte,
 La 'mpăratul în cetate,
 Să văd Nemții cum s'or bate,
 Cu regute ne-'nvățate?

Și:

Fă-mă Doamne, ce mi-i face,
 Fă-mă năframă 'nvărgată
 Preste Sibiu aruncată,
 Vânturi reci să nu mă bată,
 Soarele se nu mă ardă,
 Să văd plugurile arând,
 Pe badea muștră făcând.

Și:

Frunză verde trei grânace,
 Fă-mi Doamne, ce mi-i face,

Fă-mă năframă 'nvărgată
 Preste cetate-aruncată,
 Să văd frunza cum se-'ngustă
 Și pe badea scos la muștră.

—

Frunză verde din trei sate
 Arză-te focul cetate
 Din trei părți
 Cu lemne verzi,
 Nici urma se nu ți-o vezi,
 Pe de o parte
 Cu uscate,
 Că pe mulți ții în bănate
 Fără nici o dreptate!

Dar cât de poeticesc știe fata română
 descrie părul iubitului ei, se vede din jal-
 nica cântare :

Frunză verde de lemuș,
 Am drăguț și-i dus în Cluș;
 Pe trei scaune l'au pus,
 Trei feciori de Neamț l'au tuns;
 Unde pica câte-un fir,
 Creștea verde trandafir;
 Unde pică câte-un păr,
 Creștea verde calapăr.

Apoi, aducându-și aminte de vorbele iubitului ei, care de atâtea ori i-a spus că numai sapa și lopata i-a despărți, cântă dulce trăgânat s'o audă din Bănat :

Măi bădiță, strugur dulce,
 Tot a-i zis că nu ti-i duce,
 Dar m'am uitat dela prag,
 Până te-o jurat sub steag,
 Și m'am uitat dela șură
 Până te-o pus sub măsură.
 De acolo te-o dus la Cluș,
 Pe trei scaune te-o pus,
 Părul ți l'o retezat
 Și-'n compane te-o țipat
 Și ți-o dat pușcuța-'n brață :
 Na, băiete și te-'nvață,
 Că dacă nu-i învăța,
 Multe palme-i căpăta . . .

Așa dară asentarea-i terminată; cei asentați, cărora adeca le strigă Neamțul „tauglich,” sunt jurați și acum de o cam dată pot merge pe la casele lor, până le-aveni porunca dela 'mpărăție se plece la cătunie.

Și pleacă ei cu drag cătră casă, ar' merge ca gândul și ca vântul să poată, nici se atingă pământul; s'ar grăbi se ajungă cât de curund la satul lor, la căsuța lor, unde toți-i așteaptă cu brațele deschise, dar jalnici și plângând, căci el nu să mai reîntoarce cum a plecat — flăcău de sat, ci ostaș jurat, care nu-i stăpân mai mult peste voința lui, ci trebuie se asculte de porunca Neamțului. Dar regutele, adeca feciorii „luați,” nu merg cătră casă ca babele plângând, ci ca voinicii, cântând. Drept este, că „inima” nu-i lasă să cânte altceva, de cât de jale, dar cântă, nu plâng:

Cine ne-a dat la cătane,
 Fie-i podul plin de carne
 Și staurul fără miei,
 Și ocolul plin de piei;
 Când vom veni înapoi,
 Fie-i carul fără boi
 Și staurul fără oi,
 Dacă n'a-'ncăput de noi!

Cine foc m' o dat cătană,
 Nu-i trebe altă pomană,
 Că pomana lui-i dată
 La poartă la judecată,
 Mânca-i-ar casa pustia
 Și muierea sărăcia,
 Copii se-i umble a cere
 Ca cătana prin cortele,
 Pită caldă n'aibă-'n casă,
 Nici sănătate-'n ose.

Apoi venind feciorilor în minte de
 toate câte să pot întâmpla după plecarea
 lor la oaste, isbucnesc în doina:

D'auzit'am și-o știu bine
 Că n'oiu muri pe perine,
 C'oi muri în țeri streine,
 Fără lumină de ceară,
 Fără om din a mea țară;
 Fără lumină de său,
 Fără om din satul meu.

Intr'acea, pe lângă ei sbrr! trece o tră-
 sură ca fulgerul de iute, în ea un domn cu
 mustețe răsucite; feciorii îl cunosc, e dom-
 nul solgăbirău, care i-a dus la asentare;
 lui nu pot se nu-i cânte o leacă:

Domnule solgăbirău
 Mult âmbლაი de rândul meu,
 Să-mi pui pușcă și ciacău,
 Pune-le-ai la pruncul tău!

Apoi iar își aduc aminte de primar,
 preot, Neamț, și nu se pot stăpâni se nu-și
 verse jarul inimei asupra celor, pe cari îi
 crede mai vinovați:

Neamțule când m'ai luat,
 Nu știu orb am fost ori beat,
 Ori birăul te-o 'njitat (învitat)
 De te-o-'njitat birăul
 Ardă-i șura și grajdul,
 Și vițlul de sub vacă
 Și prunca lui cea mai dragă,
 Să plângă și birăița
 Tocma ca și măculița,
 Copii se-i umble a cere
 Ca cătana prin cortele.

Apoi văzind că Neamțu-i duce acum,
 când li-i lumea mai dragă, îi împrută: de
 ce nu i-a dus atunci când erau mici, de nu
 cunoșteau binele și răul, până nu-'nvățase
 ce-i dragostea?

Neamțule, peri-ți-ar vița
 Și ți-ar putrezi sămînța,
 Nu mai dus când am fost mic,
 Ci mă duci când îs voinic;
 Nu m'ai dus dela măicuță,
 Ci mă duci dela mândruță!

Și știind că acum trebuie se-și lase
 drăguța cu dor cu tot, îi spune ce se-i facă
 cu dorul:

Eu mă duc mândră ca mîne,
 Dorul meu la tîni rămîne
 Și-l grijește mândră bine,
 Mi-l leagă-'n doauă năframe
 Și-l dă pe Mureș la vale;
 Mândră de s'o cufundă,
 Dela mini i-ați nedejde;
 Și de-a sta bulbuc pe apă
 Șezi mândruță și m'așteaptă;
 De-i vedea că se corlește,
 Se nu tragi a mea nedejde.

Că:

De când, mândră, te-am lăsat,
 Mândruță mi-am căpătat:
 Mândruță mi-i pușcuța,
 Plăcută mi-i ulița,

Dumineca la spațir
 Și luna la igzițir,
 Peste zi is tot la muștră
 Sara-s „sac în pac“ cu pușcă
 Pușca roade umărul,
 Iberschwungul mijlocul
 Și vițelul tot trupul,
 Pătrântașul sufletul.

Apoi îi prinde o grozavă supărare când
 văd că fetele remân în sat și ei trebuie se
 ia lumea-’n cap; voi-re-ar se fie chiar fete,
 numai să remână-’n satul lor, la căsuța lor,
 între neamuri, prietin, cunoscuți:

Fire-ai maică blăstămată
 De ce nu m’ai făcut fată
 Să torc cu tine pe vatră!
 M’ai făcut maică fecior,
 Neamțului de ajutor.
 Când am fost maicii mai drag,
 M’a jurat Neamțul sub steag,
 Ba, de loc nu m’a lăsat
 Până nu m’a scos din sat.
 Eu din ochi am lăcrămat
 Și din gură am cuvântat;
 Nu-i nedejde de-’nturnat!
 Ba poate c’oi mai veni

Opt ani dacă s'or plini,
Pân'atunci-i vreme lungă,
Cine poate se ajungă!

Cugetând apoi că de azi încolo nu mai
e ce-a fost, îl cuprinde jalea și mai tare:

Frunză verde de lemn scoruș,
Tinăr fui, reu am ajuns;
Că de când m'am apucat
Câți oameni au fost în sat
Tot pe mine au strigat,
Pân' cătană m'au luat.
Dacă m'au văzut că-s tuns,
Unii-au ris și alții au plâns.
Frunză verde de pe vale,
Oh, vai, Doamne, reu îmi pare
După clopuț cu petele
După ochii mândrii mele
Că mai mult nu le-oi vedea-le.

Și nu numai după ochii mândrei sale-i
pare rău, ci-i pare rău că de aci-'n colo ce
să facă maică-sa, cu toate că ea, ca o mamă
bună și cu minte, când făcea el câte o
strengărie îl mustra aspru, ca se nu o mai
facă. El își aduce aminte de acele muștrări
și-i cântă duios:

Frunză verde din poiană,
 Milă mi-i de tine mamă,
 Că, cât fui la dumniata,
 Tot așa ți-a mers gura
 Că a mea slujbă nu-i bună
 Ca frunza de mătrăgună.
 Lasă, maică, că-i vedea,
 Eu maică nu te-oi ținea
 La slăbia ta cea grea!

Și văzind că din mulți, câți au mers
 la asentare, numai el și încă câți-va au fost
 aflați „tauglich,“ se miră că de ce a căzut
 soarta chiar pe el, se fie între cei luați?
 De ce nu l'a făcut Neamțul scăpat? Apoi
 întreabă pe mumă-sa:

Spune-mi mamă adevărat,
 În ce apă m'ai scăldat?
 În apă de joi seara,
 Să 'ncunjur toată țara?
 Doar în apă de pe spini
 Să trăesc tot în streini?

Dar iară-și vine-'n fire, că nu maica lui
 cea dulce e de vină, că ea bucuroasă l'ar
 avea tot lângă sine, dar primariul e de vină,

că el i-a dus dinapoi cum duci o turmă
de oi; deci lui-i mai cântă una :

Vai, morții tăi de birău,
Mult umblași în rândul meu
Se-mi dai pușcă și ciacău
Da-le-ai tu la pruncul teu,
La cel mai mic din belceu ! (leagăn)

de oare-ce părinții în copilul cel mai mic au
nădejdea cea mai mare, pe acela-l au mai
drag, că el o se-i țină la vremea de slăbie,
el și rămâne în vatră părințească.

Iar mândrei sale-i proorocește ce o aș-
teaptă după plecarea lui din sat :

Lasă, mândră, că-i vedea
Câtă jale ți-a părea,
Din cât nu mi-i mai vedea;
Din cât m'oi duce din sat
Nu-i mai putea de bănat
Că-i ședea cu ziua-'n prag
Cu firuțul tras în ac,
Nici-i coasă, nici mânca,
Că-i plânge și-i lăcrăma,
După mine ti-i uita,

Doară mă vezi undeva,
 Ori pe mini, ori urmața
 Și ți-i rupe inimuța . . .

De odată cu toamna, când se duc dela noi rîndunelele și cocostârcii, vine porunca Neamțului ca o pară de foc să se adune regutele, adecă feciorii asentați în primăvara trecută, cari pân'atunci fură lăsați în pace, pe la casele lor.

Cât fu vara, cu lucrul cel mult, să mai domoliră vaietele celor asentați și a celor ce-i iubesc, dar când vine toamna, să încep de nou și încă cu mult mai jalnic și mai desperat ca astăprimăvară.

Când vine porunca cea strașnică, care sună, că „de azi în 14 zile fie-care fecior „luat“ să se afle la primărie, cu haine și cu merinde,“ atunci plânsul izbucnește de nou. Feciorii, care peste câteva zile au se plece la oaste, pierd iar voia cea bună. Iar dacă să întâmplă că cineva le ia în bătaia de joc voia cea rea ce o au, ei li-o plătesc în cântec :

Când cătană m'au luat
 Alții au ris și au jucat,
 Doamne bine le-a părut,
 Mânce-i cine i-a făcut!

Ar' vrea, săracii, ca toată lumea se je-
 lească împreună cu ei; dar cine-i de vină
 dacă altora nu le scapă a jeli?

Apoi, poate-se ca se nu spună drăguței,
 că iată a sosit porunca 'mpărătească, care
 trebuie să se 'mplinească? Nu! I-o spune
 și încă în cântec:

Eu mă duc mândră-'n cătane,
 Tu rămâi și-mi spală haine,
 Mi le spală-'n lăcrămele,
 Mi le uscă-'n vânt și-'n jele
 Și mie mi le trimite
 Pe șuerul vântului
 Prin fundul pământului.
 Spală-mi, mândră, ce-i spăla,
 Spală-mi mândră năframa,
 Da mi-o spală-'n lăcrămele
 Și mi-o d'uscă-'n dor și-'n jele.

Apoi să roagă de măicuță-sa să-l pe-
 treacă o leacă, să vază ea cine, cum îl duc
 pe el, să nu gândească că-i glumă:

Eși măicuță-'n deal la cruce
 De vezi Neamțul cum mă duce,
 Fără pită, fără sare,
 Numai cu pușca-'n spinare;
 Vai, ne mână ca pe boi
 Și ne tunde ca pe oi!
 Dar te uită maica mea
 Și te uită peste drum,
 Că nu mi-i vedea de fum;
 Și te uită peste Olt,
 Că nu mi-i vedea de colb.

La plecare el îmbunează pe măicuță-sa,
 ca și pe drăguță-sa, că le-a scris el carte,
 îndată ce va ajunge la regiment, și anume:

Dac'a fi vr'o reutate,
 Ți-oiu scrie frumoasă carte,
 Carte-'n patru cornurele
 Scrisă cu lacrimi de-a mele,
 Cui-i da se o cetească,
 Lacrămile să-l pornească,
 Ca se vază și se crează
 Cum mi-ai fost maică de dragă;
 Și se vază și se știe
 Că mi-ai fost măicuță mie.
 M'oiu pune, maică, la masă
 Și-oiu scrie carte aleasă,

Și-oiu scrie o cărticică
 Scrisă de mânuța mea,
 În trei cornuri
 Cu trei doruri
 Pe de-a latul
 Cu bănatul,
 În mijloc
 Pară de foc
 Dacă n'am avut noroc
 Să fiu cu tine-'ntr'un loc;
 Pe din jos tot foc și pară,
 Dacă n'am avut tigneală
 Să fiu cu tine-'ntr'o țară.

E o zicală vechiă, că adecă când pleacă
 cătanele, totdeauna trebuie se ploaie. Și aceasta
 zicală e încă din moși strămoși rămasă că
 — se vedeți D.-voastră:

Când umbla Dzeu cu sf. Petru pe pă-
 mânt, trecură odată pe lângă o ospătărie,
 unde nește ostași își petreceau la o cofă de
 vin, ca se le măi treacă din dorul de acasă.
 Tălălăul se auza din drum, că și era —
 mă rog — adevărat tălălău cătănesc, unii
 cântau, alții fluerau, alții povesteau, ba unii
 chiar jucau, fără musicuși, numai așa după

cum unul din ei, [care] fusesă păcurar, le zicea în flueră. Sf. Petru, nu să treacă p'acolo și se le dee pace, hai că el a întra o leacă, să vază cei p'acolo? Era curios moșneagul, precum se vede. Îndeșert îi zisă Dzeu sfântul: Măi Petre, ogoi-te, nu merge, că acolo nu-i de noi; Petru sta tot *narnă* (stă morțiș) că el numai a merge, și a merge. — Bine, zice atunci Dzeu, tu du-te, dar eu unul știu că n'oi întra între cei feciori sumeni (chefuiți).

Și întra Stul Petru, dar nu apucă se zică nici „bună vremea“ și toți din toate părțile prinsără al îmbia, unii cu vin, alții cu bere, alții cu vinars, cât numai nu-l onoriau cu omenia. El înse le mulțami frumos, dar nu voi se bee. „Atunci hai de zi una-n ceteră, că-ți dăm bani, dar ne zi una cum se cade, românește, să jucăm p'un picior.“ Stul Petru să codia, ca omul care nu vrea, ori nu poate, dar ostașii nu-l slăbiau, mai întâiu cu frumosul, apoi hai cu răul la el se le zică, ori de ce poartă cetera

subsuoara? Atunci pipaie moșneagul și mai înlemnește când vede că zeu el are o ceteră subsuoară. Știa el cine ia pus'o, fără se simță, de-ci ia-o la talpă, Petre! Dar cătanele mi ți-l muștruliră o leacă coalea cătănește, apoi mi-l făcură scăpat. Ajungând pe Dzeu sfântul îl ruga: Dă Doamne, când vor pleca cătanele, tot-dea-una se fie vreme grea, că prea rău m'or batjocorit!

— Fie voia ta, prietine; dar spune-mi cum umblași? — Nu ți-am spus că nu ți-i locul între ei? Acum rabdă! Fără, cererea ta voiu împlini-o, dar de azi în colo se știi că om bătrân n'are ce căuta între tineri.

De atunci dară a remas zicala: ploauă, că se duc cătanele; de atunci și ploauă, când pleacă ele; — iar fetele cântă a jele, văzând că ei pleacă — de silă ca de bună voiă — pe vremea cea rea:

Ploauă ploaie cu bulbuci,
Și tu bade tot te duci.

Iar' ei raspund :

Eu mă duc mândruța mea,
Că-i porunca foarte grea :
De-a ploa ploaie cu foc,
Cătana nu stă pe loc ;
Că-i poruncă 'mpărătească
Și trebe se să-'nplinească !

Apoi le îmbună, că nu sunt numai ei
în asta stare, că :

Plină-i țara Italiei
Cu nepoți de ai mamei,
Dară tot nu-i plină bine
Pân nu s'a 'mplea și cu mine.

Că așa-i soartea cătanii :

Când îi vine porunca,
Iși desleagă opinca,
Și-și încaltă păpucul
Și ia drumul de-a lungul.

Când pleacă reguta și-și vede pe cei
mai scumpi ai sei plângând, cearcă pe toți
a-i mângăia, după putință. Iacă ce zice
drăguții sale :

Frunză verde și-o nuia,
Mărită-te mândra mea,

După mine nu ședea,
 Că și eu m'am însurat
 Când doftorii m'au căutat,
 Cunună pe cap mi-au pus
 Când ținui trei dej'te-'n sus,
 Și în loc de socrii mari
 Am tisturi generari,
 În loc de socrii gătați
 Căpitanii înarmați,
 Ba în loc de ceteraș,
 Am un hornist și un dobaș,
 În loc de popă cu carte,
 Un dobaș în dobă-'mi bate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Maicei sale, pe care o vede atât de
 supărată la plecarea lui, îi spune :

Jele mi-i măicuță jele
 După oițele mele,
 Le-am iernat și le-am vărat
 Și m'am dus și le-am lăsat . . .
 Tot de aceea m'am temut,
 C'a pica omăt pe munte
 Și-or veni după regute ;
 Omăt pe munte-o picat,
 Pe noi, cată ni-o chemat
 Și ni-or duce,
 Mamă duce,

Unde-'nfloare piperiu,
 Nu mă vezi până-i ceriu;
 Unde 'nfloare tămâia,
 Nu mă vezi până-i lumea!

E la oaste. Ziua în câmp la esercițiu,
 sara între ortaci, dar îl lovește dorul pe
 feciorul român, dorul de lucrurile cu care-i
 dedat și de traiul de acasă, și acest dor
 se preface-'n poeziă; numai se trezește
 cântând:

Căpitane Solomoane,
 Slobozi-mă din cătane
 Să mai prind plugul de coarne,
 De când de acas'am plecat,
 Pită caldă n'am mâncat,
 Numai prefont nesărat,
 Cu piciorul frământat.

Un biet fecior sărac fusese tot slugă
 până l'au înrolat și dus la oaste; iată de
 acolo se scrie mamei sale:

Las' se vază ori și cine
 Cătană cât îi de bine;
 Las' se vază macar care,
 Cătana ce plată are:

Trei pițule pe cinci zile,
 Apoi trăește copile ;
 Una dă de ștraifă albă,
 Trăește măicuță dragă ;
 Una dă pe rachiuță,
 Să se spele pe guruță ;
 Iară una pe tăbac,
 Mai trăește, om sărac !

Dar iar se întoarce și adaugă :

Dar decât slugă popească,
 Mai bine împărătească,
 Că slujba o faci pe rând
 Dar popi-i lucră flămând.

Să vede că bietul fecior slugise la ceva
 popă hîrsit, până nu ajunse la miliție.

Până-i feciorul la miliție, se topește
 de dorul părinților, drăguței și lucrurilor
 cu care era dedat acasă, căci acolo, în
 miliție. e cu totul altfel. Uite cum le cântă
 el toate aceste :

De trei ani și de o lună,
 Pus'am murgul la hodină
 Și șeaua pe prism'afară,
 Bate-o vânt de primăvară,

Că eu plec în jos la țară ;
 Oi ! la țara cea nemțească
 Să-mi cumpăr pană domnească,
 Se o pun în pălărie
 Să me-'nvăț și eu a scrie,
 Să scriu eu o cărticea
 S'o trimit la maica mea ;
 De ți-am fost dulce fecior,
 Fă-mi cămeșă de fuior,
 Și pe latul dinapoi
 Scrie plug cu patru boi,
 Și pe latul dinainte
 Scrie dulce al meu părinte,
 Pe umerul de a dreapta
 Scrie-te pe dumnia-ta,
 Pe umerul de a stânga
 Scrie-mi, maică, drăguța.

Drăguța-și vede-'n visuri pe drăguțul
 ei, care e dus departe la oaste, dar și
 aceea vede că nime nu-i ca el în companie,
 și să trezește cântând :

Neamțule-'n compania ta,
 Nu-i frumos ca bădița ;
 Neamțule-'n șireagul teu,
 Nu-i voinic ca mândrul meu !

Dar văzind cum cad jos frunzele îngălbinite mânate de vântul toamnei, ea știe de ce cad ele :

De când badea cătănește
Și frunza-'n codru jelește !

Iar el, obosit de alergările cele multe cu toate-'n vițelul din spate, pe căldurile cele mari ale verei, de abia mai poate; dar năcazul și-l potolește cântând :

Măi Neamțule nu ți-i jele
Când vezi sânge pe curele,
Izvor din spatele mele ?
Măi Neamțule nu ți-i greu
Când vezi sânge pe ciacău,
Izvorit din capul meu ?

În asta stare fiind să cugetă la dulcea lui mamă, cum va fi ea superată, ca și el, fiind departe unul de altul, și iar' se trezește horind :

Părăuaș cu apă rece
Pe la poarta mării trece,
Ese mama să se spele,
Vede că-'s lacrimi de-a mele...

Roagă-te, măicuță, roagă
 La frunzuța de frăgar
 Și la jupânul căprar :
 Jupâne, cătană-aleasă
 Slobozi-mi fecioru-acasă
 Că ierburile-s de coasă,
 Grâul e de secerat,
 Drăguța-i zace pe pat.

Ca să știe cei de acasă cum e viața
 cătunească, el li-o descrie într'o carte aleasă :

Vai, săraca cătana,
 Când e sâmbătă sara
 Mult trebuie se gândească,
 Soba să-o șurluască,
 Curelele se le feștească (coloreze)
 Pușca să o puțulească (curățească)
 Ca argintul să sclipească.
 Duminecă demineată
 Cum se scoală de cu grăbă,
 Ca săși facă rând la pat
 De năcaz umblă ca beat.
 Când ese în glid afară
 Căpitanu-'l vizitează,
 De află ceva stricat
 Vai și amar de soldat;
 Nu trebe mai multe rele,
 Ca pe priciu legat în fiere!
 Nu trebe mai mult năcaz
 Ca pe priciul din Stock-haus!

Să mai facem oare vorbă și de tâmpurile mai rele, când adeca sunt rezbele? De ce? Și le poate închipui ori cine cât sunt ele de plăcute feciorilor noștri, duși la oaste, dacă și în tâmp de pace să tânguesc atâta! Și de ce oare? Doară le-ar fi frică de miliție ori de rezbele chiar? Nu! Feciorul român tot-dea-una a dat probe că este un bun și ascultător soldat, răbduriu și curăgios, dar' el din miliția nu vrea să-și facă drept profesiune, mijloc de traiu, el porunca o împlinește cu sfințeniă, jurământul cătră țara lui și cătră înălțatul împărat nu-l calcă pentru cât bine-i în lume, în rezbel merge cântând cum a învățat de când e soldat:

Bravi ostași ai României
 Vivat țara mea,
 Floare mândră a tinerimei
 Vivat țara mea,
 Ne vom duce la rezboi
 Unul chiar în contra doi,
 Vivat mândră ca o stea
 Vivat țara mea!

Românași copii de frunte
 Vivat țara mea,

Ne vom face punte-'n munte
 Vivat țara mea,
 Și-om striga murind în foc
 Rămâi țară cu noroc,
 Vivat mândră ca o stea,
 Vivat țara mea!

Da, tot face ce i-să poruncește, dar' cugetele lui sunt libere, peste ele numai el e stăpân. Gândul lui e acasă, la părinți, frați, surori, rude, prietini și prietine. Mintea lui fuge după ocupațiunile lui cele iubite de acasă, la plug și la boi, la coasă și la oi; el nu bucuros seceră capete de om nevinovat, el ar' cosi iarbă și ar secera holdă ca să-și țină familia și vituțele și să poată plăti dările țerei.

Chiar' de aceea la rezbél nici nu merge așa de îngândurat ca la asentare; el știe că timpul petrecut în rezbél să numără în-doit, deci de abia așteapta să vină și să treacă, ca — ori să rămână într'un șanț, ori să se re'ntoarcă acasă la iubiții săi, dar' să nu-l chinue atâta cu uriciosul al de exețir; de a fi să rămână acolo — tot c'o moarte-i

dător, de i-o fi scris să scape, să ajungă mai curund acasă. Altcum auzit'am și bărbați și moșnegi din popor dându-și părerea : doar' a da D-zeu ceva bătaie, că mulți or' și peri, dar la cei ce-or rămânea doar' le-o fi mai bine! Sămn că poporul nostru nu să teme de rezbele, ba, când ajunge năcazul la gât — le chiar' dorește. Doară credeți că el nu știe cum sunt rezbelele? Luat'a el parte la ele în aceste doauă mii de ani de când e aci, pe aceste plaiuri, iar' feciorii trimis'au scris în carte decursul multor bătăi la care au luat parte. Iată d. e. o cântare ostășască dela rezbelul din Bosnia, scrisă de un fecior român din reg. de liniă Nro. 51 :

Frunză verde de trifoi,
 În anul optzeci-și-doi,
 Când bătaia începea
 După „urlaubî“ porunca,
 Când a fost miercuri sara
 În Târnova sosit-a,
 Când era joi deminează
 Când soarele să revarsă,
 Plumbii în lagăr pica,
 Pe rezoare ne-'nșira,

Pe rezoare doi cu doi
 Cnm e rându la războiu
 Frunzuță verde de vie
 Ne țipa în șvarm-linie
 Tot de doi pași despărțiți
 Cum ni-s noauă rânduți;
 Când era la prânzul mare
 Vine-un general călare
 Și strigă în gura mare:
 Dați feciori cu voie bună
 Să nu pierdem din cunună,
 Dați feciori cu mare drag
 Ca să nu pierdem din steag;
 Un fecior din graiu grăia:
 Mânce-ți focul steagul tău,
 Cum mânzi tu norocul meu!
 Rătălit'am rătălit,
 Rătălit'am peste-un rit
 Și când am fost lâng'un sat
 Și bătaia s'a 'ncetat.
 Și scria feciorii carte
 La fetele de pe sate
 Se nu poarte bosioc
 Că-n Bosnia-i mare foc,
 Se nu poarte nici mărgеле,
 Că-'n Bosnia-i mare jele;
 Se nu poarte nici flori
 Că rămân fără feciori.

Că feciorii cei frumoși,
 Toți is în tabere scoși
 În haine noauă 'mbrăcați
 Pe samă de Turci gătați.

Dar' mult mai bine e descrisă de feciorii noștri crâncena luptă cu Praisul; care însă fiind potop de lungă, nu o voiu pune aci toată, ci numai câteva fragmente (ponturi) din ea; cine vrea însă să afle toată, caute-o în „Trandafiri și Viorele“ pag. 66.

BCU Cluj University Cluj
 Frunză verde lasă-lasă
 În anul șezzeci-și-șasă
 Mulți voinici sângele-și varsă
 Pentru tot neamul de acasă.
 Când la foc am început
 Nici apă n'am avut
 O lingură de beut.
 Când a fost la miez de noapte
 Vine trupa, nu mai poate,
 Când de ziuă să zăria
 Fergatterungul sufla,
 Noi pe deal ne-am înșirat
 Și de foc ne-am apucat.
 Când a fost la prânzișor

Mai pușca câte-un fecior
 Și acela numai de dor,
 C'o pușcă de-a Praisului
 Plătia opt de-a Neamțului.
 Când porni Praisul dea da
 Feciorii prind a pica
 C'ășa vineau gloanțele,
 Cum vin vara ploile,
 Nește gloanțe găurite
 Pe la urechi sbângăite.

.

Uitați-vă înapoi

Cât îți vedea cu ochii doi Cluj

Stau feciorii prăvăliți
 Ca nește pomi înfloriți.
 Și-am văzut fârtat pușcat,
 Fără mânuri, numa-n cap,
 Și zeu mie s'o rugat
 Să-'ntorc pușca cu latul,
 Se-i zdrobesc cu ea capul,
 Dar' zeu mie mi-o fost milă,
 Că zăcea-'n sânge ca-'n tină,
 Și mie mi-a fost bănat,
 Că zăcea-'n sânge-'nchegat...

Intr'o alta cântecă din rezelul anului
 1866., cei presăriți strigau celor ce reterau,
 dinaintea Piemontului:

De aveți milă de noi
 Nu ne lăsați în nevoi,
 Nu ne lăsați în-napoi;
 Ori luați-ne cu voi,
 Că mâna săruta-voiu,
 Mâna și picioarele,
 Că m'omoară ranele;
 Ori pușcați cu goaște-'n noi,
 De nu ne luați cu voi . . .
 Multă moarte mai era
 În față cu Custozza,
 Și călcam morți și răniți
 Și feciorași schilăviți.

Când aud fetele ast-fel de cântece, cum n'or plânge după iubiții lor, când îi știu în bătaie? Și când aud cotânganii (feciorașii) care n'au intrat încă la asentare, cu ce groază așteaptă asentarea? Cine, rogu-te, nu să înfioară când vede atât de amenunțit descrise chinurile și moartea soldatului, și după convingerile primite despre soarta soldatului, mai luând în considerare și pierderea ce i-să cauzază în economiă, și dorul ce o să-l consume câți-va ani — chiar' de n'ar fi bătăi, cine, zic, ar fi atât de tare la

cap, cât toate aceste să-l lase rece? Cine să meargă liniștit și fără părere de rău după lucrurile lui iubite, după car și după boi, după oameni dela noi, după oi și după vacă, după mândrulița dragă? Nime, chiar' nime-'n lume! Chiar' de aceea, fii nici unui popor, nici unei națiuni, nu bucuros merg la asen-tare, nu bucuros să înrolează ca ostași, iar' cu atât mai fără voaiă întră în rezbél, căci fii tuturor popoarelor își iubesc viața, știu că au numai una și că o au dela părintele cel de sus spre a-o folosi spre ceva mai bun și mai nobil decât spre a-și omori con-frații, cari numai din vina sorții le stau în față ca dușmani, fiind că sunt supuși altei împărății; ei știu că viața e dată spre a-o folosi spre binele și fericirea familiei în spe-cie și a omenimei în genere, iar' nu spre nimicirea aceleia; dar' cu toate aceste: po-runca împărătească caută să se împlinească! Și să împlinește! Feciorii noștrii în veci nu calcă porunca înălțatului împărat. Ei întră în bătălie cântând:

Dunăre apă vioară
 De te-ai face-'n vânt de sară
 Să mă treci la maica-'n țară ;

La ce ? se-l ascundă ? se-l ferească de
 gloanțe ? Ba ! Iată de ce :

Se-mi dea bani de cheltuială
 Și haine de premeneală,
 Și un cal bun de călărie
 Să mă duc în bătălie,
 Bătălia Turcilor
 La moartea voinicilor !

Că datu-i-a lui împăratul ce i-a dat,
 dar nu mai poate nici el da cum i-ar fi
 voia, la atâta hăram de om, ce are de
 stăpânit ; dar măicuța știu că i-ar da tot
 ce-i pofteste inima, în preajma rezelului.

Au intrat în bătaie, au învins ; mulți
 din consoții de arme au plătit cu capul
 învingerea ; pe cei căzuți îi deplâng. Dar
 inima nobilă a feciorului român compăti-
 mește nu numai pe confrății lui căzuți, ci
 și pe dușmanul învins :

Frunză verde bosuioc,
 Toată lumea-i cu noroc,

Numai Plevna arde-'n foc,
Hozman Paşa la mijloc.

Românului îi este milă auzind vaietele
duşmanului :

Vai săracă Plevna noastră,
Cine se te stăpânească ?
Ruşii din ţara rusască,
Cu armadea românească !
Şi noi din vechia Turcie,
Te lăsăm Plevnă pustie . . .

Când ostaşul român pleacă în bătălie,
îşi ia rămas bun dela toţi ai lui şi-şi face
testament :

Dac'aş prinde a muri
Sau cei Turci că m'ar robi
Te rog soţie iubită
Fă o rugă umilită
Pentru sufletelul meu,
Ca se-l ierte Dzeu ;
Să dai popii serindare
Şi pâne la cel ce n'are.

E scris înse în cartea sorţii, cari din
cei duşi la oaste să nu să mai reîntoarcă,
şi cari să fie fericiţi de a-şi mai vedea pe

cei iubiți, ce au rămas supărați la plecarea lui de acasă; pe cei morți — Dzeu să-i ierte, că cei vii — când le vine timpul, se reîntors acasă mai voinici de cum au plecat, că doar au trăit tot cu pită și cu carne, c'așa-i data la cătane. Timpul reîntoarcerii nu mai este departe, dar o neliniște-i cuprinde și tot mereu să întreabă: oare cum voi afla cele lăsate? Cum mai stă economia? mama va fi slabă și bătrână, tata asemenea, boii i-or fi vândut, oile le-o fi mâncat călbeaza, fetele de sama lui, prietinele lui, s'or fi măritat! Se teme sermanul, că s'a îngrozi, de ce va afla acum în satul lui. Și ce face el în astfel de împrejurări? —
Cântă:

Când de acasă am plecat,
Maică, eu că am lăsat
Cânepile sămânate
Mândrele nemăritate;
Când acasă am sosit,
Maică, eu că am găsit
Cânepile tot culese,
Mândrele toate alese.

Apoi lovindu-l groaza, că în locul bunei stări ce lăsase la plecare, acum la-'ntors acasă o se afle numai pustietate, trage doina de jale:

Hai se punem mâna-'n șele
 Se tragem una de jele,
 C'acasă n'avem ce mere,
 Că părinții ni-au murit
 Boii-'n grajd au bătrânit
 Coasa-'n cuiu a rujinit,
 Plugul zace sub păriete,
 Boii rog a codru verde!

In urmă a venit și timpul de mult dorit de se lasă feciorii dela oaste acasă, s'au dus fără mustețe, că 'mpăratului-i plac:

Feciorași fără musteață
 Când se-'nvaț'a stringe-'n brață
 Și-a săruta cu dulceață;

acum vin cu musteața groasă, arși de soare, dar vin voioși că vin la ai lor. Mulți află lucrurile acasă tare schimbate, părinții sub glia verde, economia o ruină și drăguțele măritate; mulți înse află toate în stare bună. Și unii și alții plâng; cel de întâiu cunoscut,

ce întâlnesc, le spune vestea veselă ori tristă; unii plâng de bucurie și alții de întristare. Ajung înse acasă, se acomodează împrejurărilor ce le află și încep vechiul lor traiu. În postul Crăciunului merg în șezători, fac noauă cunoștință de dragoste cu copilele, pe cari le lăsară păscând găște ori jucându-se pe vatră-'n cenușă, căci drăguțele lor de odată sunt neveste cu copii. Pe lângă care fată se învârte un fecior, venit din cătane, nu prea cutează să se apropie alți feciori din sat, că doară ei vin dela oaste, au fost cătane, iar cu cătanele nu-i de glumit. Afară de aceea cei veniți dela oaste n'au nici o piedecă, se pot căsători, dar cei ce n'au trecut peste asta trebuie se mai aștepte. În cășlegile Crăciunului apoi se însoară cei mai mulți, ca peste 20 de ani să poată da înălțatului împărat cătană-'n locul lor. Iar când e-'n voie bună fostul ostaș numa-l auzi că strigă celor din giurul lui: „Dați-ve laturi care n'ați fost cătane!“ E fălos că el a slugit pe înălțatul împărat și e invi-

diat din partea celor ce nu se pot mândri cu acest nume. Și-i și fac loc, că doar „a fost cătană.“

Vedeți, așa se schimbă toate-'n lume!

Eu încă am fost cătană, drept aceea și eu am drept se strig: „dați-ve-'n lături care n'ați fost cătane!



BCU Cluj / Central University Library Cluj

ADAOS:

Câteva cântece ostășești.

Lupta dela Josefstadt.

(Iunie 28—29 1866.)

Frunză verde, măghierat,
La festung la Josefstadt
Ajunseră trupele,
In doauăzeci și optule,
Unde steteră pe loc,
Și-ncepură a-și face foc,
Se-și facă menagea iute,
Ca se plece mai nainte.
Menagea dacă au gătat,
Un „haptac!“ mare au suflat,
Benedec vinea călare,
Toți strigau în gura mare:
„Benedec ca se trăiască,
Trupa s'o comândălască!“
Benedec din graiu grăia:
„Ostășime draga mea!
„Fii gata cu armele
„Și cu toate trebile.“
Apoi am plecat 'nainte

Ca pe Prais se-'l putem prinde.
Nu mult înse mai pășirăm,
Cu Praisul ne și tâlnirăm,
Ne oprim dară pe loc
Cu dușmanul se dăm foc,
Praisul începu a pușca
Feciorii nostri a pica,
C'ășa dau cu tunurile,
De se clăteau dealurile ;
Deci ca leii ne-am luptat,
Până noaptea ne-apucat,
Ba și noaptea aci am fost,
Incungiurați de forpost,
În' ce a doaua zi-am plecat,
In mașirul regulat,
In doauăzeci și noauelea,
Praisul iar spre noi venea
Potca iară-'l aducea,
Pe-o vreme urită, rea.
Eram pe-un deal amărit,
Praisul pe un șes stelegit,
Praisul, marele vrășmaș,
S'a fost tras lângă un oraș,
Și-a trecut printr'o pădure,
Ca pe noi se ne 'ncungiure,
Când Praisul a stat pe loc
Noi 'l primirăm cu foc.
Noi eram pe deal în cale
Iară Praisul mai la vale,

Și un maior cu cal cu șea

Cătră noi acum zicea :

„Stați feciori ! și nu vă dați,

„Ci ca voinici vă luptați

„Dar' fiți cauți și vă-'ngrijiți

„Și de moarte vă feriti !“

Vai ! însă-ai noștri retera,

Praisul după noi vinea,

Și când fugiam înapoi,

Așa venea după noi

Dela Praisul gloanțele

Ca și vara ploile.

Acum atât am fugit

Până toți ne-am obosit, Cluj

Și atât am tot alergat

Până mai nu am picat.

Și când prin holde fugeam,

Paie de ovăs sugeam,

Că eram toți însătați

Și de bătaia mâncați.

Noi fugeam care-'n cătrău,

Cum fug corbii când li-e rău,

Pân' ce-'n vârful dealului

Comandirul Praisului

Lovit de-o gloanță a picat,

Și bătaia a 'ncetat.

Iar' când fu de cătră sară

Intr'un lagher ne-așezară.

Ci puțin am odichnit,

Că-un avis iute a venit
 Iară de nou să plecăm
 Și 'napoi se reterăm ;
 De loc dar am și pornit,
 Toată noaptea am marșuit,
 Când demineța am ajuns
 Unde stetea Praisu ascuns,
 Unde ne-am oprit pe loc,
 Se ne mai gătim de-un foc.
 Bine înse n'am mâncat,
 Iară la drum am plecat,
 Și am ajuns toți osteniți
 Până mai la Chenigret.
 Când aicea ne-am aflat
 În lagher ne-am așezat.
 Iar prin treizeci și unulea,
 Nimeni, nemic nu știa
 Acum luna ș'a sfârșit
 Și altă lună s'a ivit.

Lupta dela Königgrätz.

(Iuliu 3. 1866).

Dar prin Iulie al treilea,
 Un maior din grai grăia :
 „Sus feciori ! și ve 'mbrăcați
 „De bătaia ve gătați,
 „Și acum carne-'ți căpăta,
 „Și-'ți mânca, vi-ți ospeta.

Carnea abia s'a încălzit,
Iute-un raport ni-a sosit :
„Armele, și ve 'mbrăcați,
„Carnea din căldări luați,
„C'a venit un avis iute
„Se mai mergem înainte.“
Deci de aicea ni-am luat
Spre o pădure am plecat
Când ai noștri un deal suia,
Trâmbițile amari ziceau
Cât gândeai că lumea pierde
De năcazuri și de jele.
Ei câte un tun sloboziau,
Și cu bandele ziceau,
Tot ziceau și nu-'nceta
Se aibă curagiu trupa.
Acum Praisul ne-'ntâlnește,
Armele spre noi țințește.
Noi și-'ncepem a pușca
Iară Praisul a vâna.
Cădea toți ca frunzele,
Mai din toate laturile,
Și când tunurile dau,
Și pe jos se tăvăliau,
Tot ca vara ierbele
Când le taie coasele.
Tuiet mare, foc și vânt,
Și 'ncălcială pe pământ,
Toți strigau cu-a lor cuvânt:

„Înainte, înainte :“
 Deci 'nainte am alergat,
 Și-am pușcat ne-'ncetat,
 Și-am ținut tot fort la foc,
 Pân' am ajuns la mijloc.
 La mijlocul pădurii
 Unde erau plencherii,
 Plencheri de-ai Praisului
 Ca copacii codrului
 Și când cu ei ne luptam
 Mai că nici un tist n'aveam,
 Totuși din păduri i-am scos
 Dar ei înapoi s'au-'ntors,
 Ci tot gândiam că nu-i bine
 Știam că armata lor vine,
 Ea vinea de cătră stânga
 Câtă-i frunza, câtă-i iarba.
 Când p'un deal înse am eșit
 Un căpitan ni-a sosit,
 Care din graiu ne grăia :
 „Unde-i călăria mea ?“
 Călăria i s'a dat,
 Și el pe ea s'a urcat,
 Și-apoi din graiu mai grăia :
 „Ascultați comanda mea !“
 Acum privirăm spre stânga,
 Și vezurăm toată trupa,
 Toată trupa Praisului
 Tot ca frunza bradului.

Iute-dară ne-am luat,
 Și-'n pădure ne-am băgat,
 Și-am ținut tot spre dreapta
 Doar' așa cumva omu scăpa,
 Inse noi ce se scăpăm?
 Că-n mai rău loc ne băgăm,
 C'am ajuns chiar într'un loc,
 Pentru noi fără noroc,
 Unde atâta ne-am luptat
 Până mai toți am picat.
 Vai, pădurea, a fost grea foarte,
 Și-'n ea a fost grozavă moarte,
 Cât ori în cătrău âmblam
 De pe om, pe om călcam;
 Și ori în cătrău suceam
 Toți răniți și morți vedeam,
 Până-'n urmă ce am scăpat
 De-'n tăieturi am intrat.
 Când eram prin tăieturi
 Auzam tot pușcături
 Prușii după noi pușcau
 Și feciorii așa picau
 Tocmai ca frunza toamna
 Când o ajunge bruma
 Dar când și de aici am scăpat
 La un deal am apucat,
 Când pe deal în sus fugeam
 Alta nu mai auzam
 Fără numai ai! și vai!

De amar și de chinzaiu.
 Mii erau cei tăvăliți,
 Mii pușcați și mii răniți,
 Și mulți ostași s'auzai
 Blăstămându-și mamele
 Pân' ce i-a făcut în lume,
 De năcaz și de minune.

Iar când fuse cătră sară,
 Umbrele când se așezară,
 Când de totul am scăpat
 Și pe un șes ne-am așezat,
 Din al nost regiment tot
 Mai trăiau o sută opt,
 De și eram mai nainte
 Vre-o mie și șese sute.
 Dar un maior ce-a rămas
 Spre mai mare al nostru năcaz
 Și aici încă ne amărea
 Că din graiu el ne grăia :
 „Stați ai mei feciori pe loc,
 „Se mai ținem înc'un foc.“
 Dar și feciorii-i grăiră :
 „Nu vezuși că toți periră ?
 „Noi foc mai mult nu ținem
 „Ci reterăm cât putem
 „Că de nu, și noi picăm.“
 Maiorul a încremenit
 Și pe noi ne-a slobozit :

„Reterați, dar nu zic ba,
 „Care-ți mai putea scăpa!“
 Noi prindem a retera
 Și spre Elba a 'nainta,
 Dar când sosirăm la apă
 Trupa vine mai la olaltă,
 Călăreții din apoi
 Cu Praisul țineau războiu.
 Toți eram acum la pod,
 Unde steterăm pe loc.
 Imbulzeala era mare,
 Vrea se scape fiecare,
 Dar pe pod toți nu-'ncăpeau
 Mulți și prin apă treceau,
 Mulți notară și eșiră,
 Cei mai mulți înse periră,
 Ma și tunuri au picat,
 Că și podul s'a sfărmat.
 Câți-va înse, ce scăpară,
 Spre festung înaintară
 Spre festungul Josefstat,
 Intre cari și io-am scăpat
 Ca se fiu de mărturiă,
 De perderea 'n vitejiă,
 Ca care se nu mai fiă!

